

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ZBORNÍK
SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

GEDENKSCHRIFT
FÜR JOZEF PAULÍK
STUDIEN

ZBORNÍK NA PAMIATKU
JOZEFA PAULÍKA
ŠTÚDIE

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 9

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR JOZEF PAULÍK JOZEFA PAULÍKA
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2015

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2015

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 9
ŠTÚDIE

Vedecký redaktor a zostavovateľ
Juraj Bartík

Redakčná rada
PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda); PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal;
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská; PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.; PhDr. Matej Ruttkay, CSc.; PhDr. Vladimír Turčan;

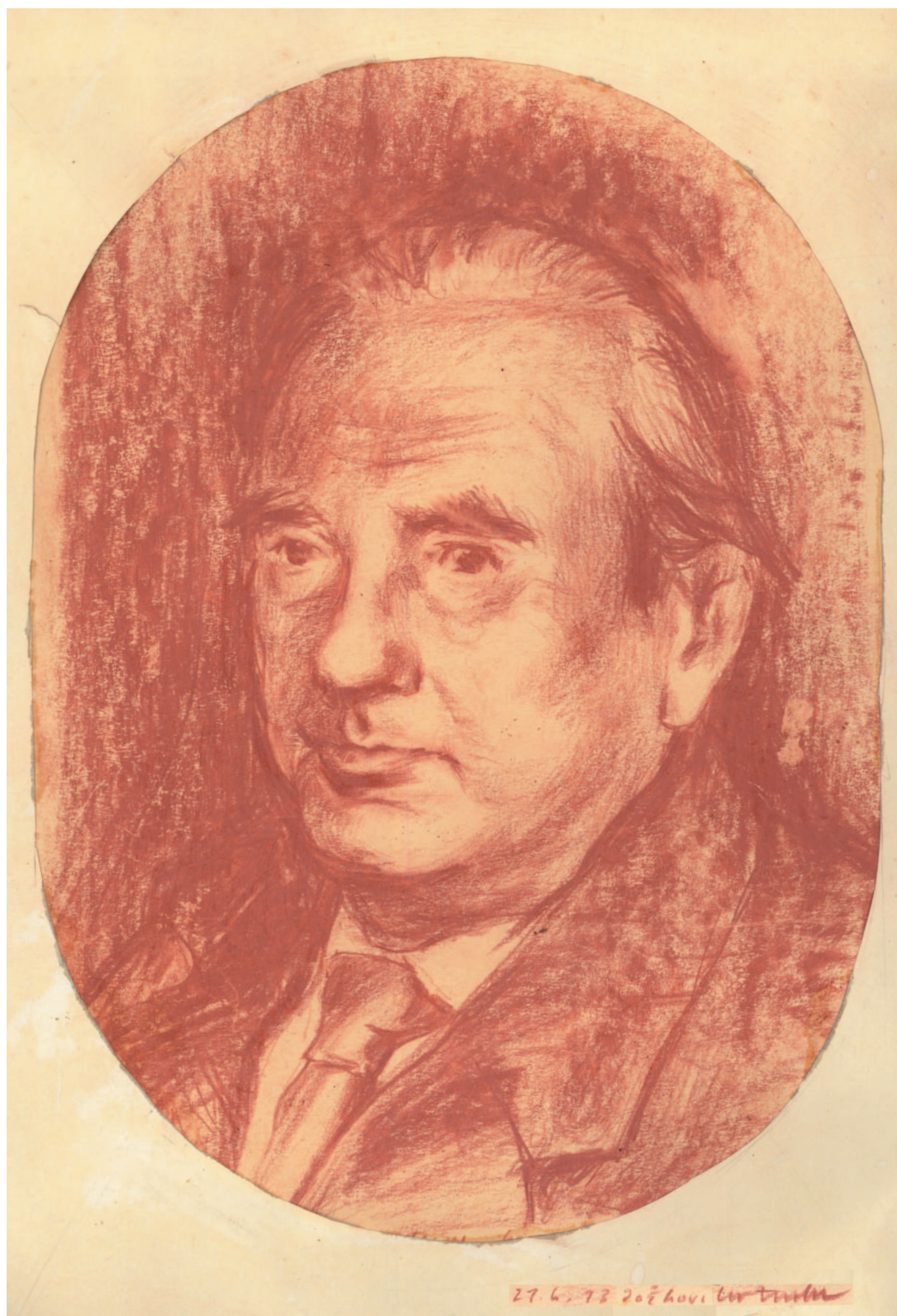
Posudzovatelia
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD; Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc; PhDr. Juraj Bartík, PhD; Prof. PhDr. Václav Furmánek,
DrSc; Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc; Doc. RNDr. Milan Thurzo, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal; PhDr. Gertrúda
Březinová, PhD; PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.; Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Grafická úprava: Matúš Lányi
Návrh obálky: Matúš Lányi
Tlač: Dolis, s.r.o.
Neprešlo jazykovou úpravou
Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori

Vydalo
Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015

Náklad
400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

PhDr. JOZEF PAULÍK, CSc
30. 3. 1931 – 12. 4. 2013

OBSAH INHALT

- 6 **JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ**
BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA
BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK
- 13 **TITUS KOLNÍK**
NAMIESTO NEKROLÓGU NIEKOĽKO OSOBNÝCH SPOMIENOK
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931-2013)
A FEW PERSONAL MEMORIES IN LIEU OF AN ORBITUARY
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931 - 2013)
- 17 **BEATA EGYHÁZY-JUROVSKÁ**
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. A SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. AND THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM
- 21 **JOZEF BÁTORA**
SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA
SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV
- 29 **ZDENĚK FARKAŠ**
TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA
DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI
- 35 **GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA**
K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVskej KULTÚRY
V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA
ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT
DER MAĎAROVCE-KULTUR IN MAĎAROVCE
- 53 **PAVOL JELÍNEK**
SLADKOVODNÉ LASTÚRNIKY A ICH SYMBOLIKA V MAĎAROVskej KULTÚRE
SÜSSWASSERMUSCHELN, ARTEFAKTE AUS IHNEN UND IHRE SYMBOLIK
IN DER MAĎAROVCE-KULTUR
- 77 **MÁRIA NOVOTNÁ – PETR NOVÁK**
ZERSTÖRTE SIEDLUNG DER MITTELDANUBISCHEN URNENFELDER IN SUCHÁ NAD PARNOU
PORUŠENÉ SÍDLISKO STREDODUNAJSKÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ V SUCHEJ NAD PARNOU
- 91 **JURAJ BARTÍK – RÓBERT BAČA**
BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA
DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE
- 109 **ETELA STUDENÍKOVÁ**
URNENFELDERZEITLICHES TOTENHAUS IN JANÍKY – DOLNÉ JANÍKY
DOM MŔTVEHO Z OBDOBIA POPOLNICOVÝCH POLÍ V JANÍKOCH – DOLNÝCH JANÍKOCH
- 123 **VLADIMÍR MITÁŠ – DANA MARKOVÁ**
POHANSKÝ HRAD V KOTMANOVEJ V KONTEXTE SÚVEKÝCH HRADÍSK KULTÚRNEHO
KOMPLEXU JUHOVÝCHODNÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ S ROVNAKÝM
A PODOBNÝM TOPONYMOM
PAGAN CASTLE AT KOTMANOVÁ IN THE CONTEXT OF CONTEMPORALY HILL-FORTS
OF THE CULTURAL COMPLEX OF THE SOUTHEASTERN URNFIELDS WITH SAME
AND SIMILAR TOPONYM
- 139 **ILON GÁBOR**
EIN SPÄTBRONZEZEITLICHER TRACHT-DEPOT AUS DER GEMARKUNG VON MÉNFŐCSANAK
(NORDWEST-TRANSDANUBIEN)
DEPOT SÚČASŤI KROJA Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z KATASTRA OBCE MÉNFŐCSANAK
(SEVEROZÁPADNÉ ZADUNAJSKO)
- 155 **LADISLAV VELIAČIK**
DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY
ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGEFÄSSE

- 167 **TIBERIUS BADER**
LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN
(PRÄHISTORISCHE LANZENSPITZEN IN DER IKONOGRAPHIE)
HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO
(PRAVEKÉ HROTY KOPIJÍ V IKONOGRAFII)
- 183 **ONDREJ OŽDÁNI**
BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM
A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM
- 187 **TOMÁŠ ZACHAR**
BEMERKUNGEN ZUR REKONSTRUKTION EINES JUNGBRONZEZEITLICHES SCHILDES
AUS ZVOLEN – BALKÁN
POZNÁMKY K REKONŠTRUKCII ŠTÍTU Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ
ZO ZVOLENA-BALKÁNU
- 199 **ŠEFČÁKOVÁ ALENA**
PRAVEKÉ RITUÁLNE MASKY Z EUDSKÝCH LEBIEK:
NÁLEZ Z BRATISLAVY-DEVÍNA NA SLOVENSKU
URZEITLICHE RITUELLE MASKEN AUS MENSCHLICHEN SCHÄDELN:
FUND AUS BRATISLAVA-DEVÍN (SLOWAKEI)
- 211 **RADOSLAV ČAMBAL**
ŽELEZNÉ PREDMETY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ A STARŠEJ DOBY ŽELEZNEJ
Z ČVIRIGOVCA
EISERNE GEGENSTÄNDE AUS DER SPÄTEN BRONZEZEIT UND DER ÄLTEREN EISENZEIT
AUS ČVIRIGOVEC
- 221 **JÚLIUS VAVÁK**
LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE
(K OTÁZKE VÝSKYTU SPŇN S PRIEČNOU LIŠTOU)
KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR
- 229 **EVA ĎURKOVIČOVÁ**
TOPOGRAFICKÉ POZNATKY O MIKROREGIÓNOCH V OKOLÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY A ŠOPRONE
V STARŠEJ DOBE ŽELEZNEJ
TOPOGRAPHISCHE ERKENNTNISSE AUS DEN MIKROREGIONEN IN DER UMGEBUNG
DES HEUTIGEN BRATISLAVA UND SOPRON IN DER ÄLTEREN EISENZEIT
- 255 **GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK**
DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ V HORNOM POŽITAVÍ
ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA
- 275 **VLADIMÍR TURČAN**
ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY
ANTRHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA
- 281 **IGOR BAZOVSKÝ**
RÍMSKA DOLABRA VYBAGROVANÁ Z DUNAJA
RÖMISCHE DOLABRAE AUS DER DONAU
- 285 **KATARÍNA HARMADYOVÁ**
VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA V BRATISLAVE-DEVÍNE
AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUZES IN BRATISLAVA-DEVÍN
- 294 SKRATKY PERIODÍK A EDÍCIÍ

BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK

JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ

1952

1. E. Molnár: A magyar társadalom története az őskortól az Árpádkorig. Budapest 1949. Arch. Rozhledy 4, 1952, 78 (rec.).

1953

2. L. Barkóczi: Brigetio. Budapest 1951. Arch. Rozhledy 5, 1953, 105-106 (rec.).

1954

3. Výskum halštatskej a halštatsko-laténskej osady v Seredi. Arch. Rozhledy 6, 1954, 306-311, 416, 425.

1955

4. Osada z doby železnej. PaS 4, 1955, 423-424.

5. Kostoná industria z mladohalštatskej osady pri Seredi. Arch. Rozhledy 7, 1955, 447-449, 470, 559, 564.

6. Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-194.

7. France Staré: Ilirské nájdy železnej doby v Ljubljani. Eubfana 1954. Slov. Arch. 3, 1955, 324-325 (rec.).

1956

8. Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.

9. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v mladšej dobe halštatskej. Referáty. Liblice 1956, 47-50. Rotaprint.

1957

10. Halštatsko-laténske osídlenie Mačianskych vrškov pri Seredi. Arch. Rozhledy 9, 1957, 484, 795, 801-806.

11. Záchraný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Arch. 5, 1957, 271-306. (spoluautor T. Kolník)

12. Skýtsko-halštatská chata v Dvoroch nad Žitavou. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 78-81.

1958

13. Výskum na pieskovisku v Hurbanove. Arch. Rozhledy 10, 1958, 481-487, 497-498.

14. Stredoveké chaty v Chotíne. Slov. Arch. 6, 1958, 223-235. (spoluautor E. Rejholec)

15. Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 6, 1958, 361-379.

1959

16. Neolitické nálezy v Kopčanoch, okres Michalovce. Arch. Rozhledy 11, 1959, 785-787, 806, 810. (spoluautor J. Vízdal)

17. Nález polozemnice v Horných Lefantovciach. Arch. Rozhledy 11, 1959, s. 495-496, 509, 513-522.

18. Ružicové spony zo Slovenska. Slov. Arch. 7, 1959, 328-362.

19. Žiarové pohrebisko z mladšej doby bronzovej v Chotíne. Dějiny a současnost 4, 1959, 36-37.

20. Neznáme poklady Považia. PaS. 8, 1959, č. 23, 24-26. (spoluautor T. Kolník)

21. Halštatsko-laténske osídlenie „Hrádku“ v Michalovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 177-180.

22. Mladohalštatská zemnica v Bučanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 146-147.

23. K otázke vzniku a vývoja velatickej kultúry na juhozápadnom Slovensku. Referáty. Liblice 1959, II. časť, 47-56.

24. Nález mladohalštatskej mohyly v Malej nad Hronom, okres Štúrovo. Arch. Rozhledy 11, 1959, 796-800, 810-811, 817-818.

25. Nové nálezy z „Hradíšť“ pri Pobedime. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 153-156. (spoluautorka D. Bialeková)

26. Pokračovanie výskumu v Očkove. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 180-183. (spoluautor T. Kolník)

27. Čachtice v praveku (Súpis archeologickej zbierky v Čachticiach). Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 87-114. (spoluautor T. Kolník)

1960

28. Loďkovité spony z Abrahámu na Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 330-336, 348.

29. K problematike mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 408-427.

30. Stephan Foltini: Velemszentvid ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa. Slov. Arch. 8, 1960, 286-288 (rec.).

31. Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Slov. Arch. 8, 1960, 60-124. (spoluautor A. Točík)

1961

32. Velatická mohyla v Očkove (Príspevok k problematike pohrebného rítu stredodunajskej kultúrnej oblasti v mladšej dobe bronzovej). Referáty. Liblice 1961, 25.

33. Patriarchálne rodové zriadenie. In: Dejiny Slovenska I. Bratislava 1961, 40-50. (spoluautor A. Točík)

34. Hlinená cista z Abrahámu. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 241-243.

35. Ďalšie hrobové nálezy zo Serede. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 243-244.

36. Tisícročný šperky. PaS 10, 1961, č. 17, 26-27.

1962

37. Das Velatice-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov. Slov. Arch. 10, 1962, 5-96.
38. Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 113-139.
39. Život a umenie doby železnej na Slovensku. Bratislava 1962. (spoluautori M. Novotná a B. Benadík)
40. Turci pri Nových Zámkoch. PaS 11, 1962, č. 19. (spoluautor T. Kolník)
41. Nepísaná história. PaS 11, 1962, č. 22, 7-11.
42. Za prejavmi monumentálnej architektúry na Slovensku. Krásy Slovenska 39, 1962, 310-311.
43. Kniežacie mohyly na Slovensku. Svet vedy 9, 1962, 607-611.
44. Čakanské pohrebisko v Marcelovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 99-108.
45. Hlinený mesiacovitý idol z Križovian nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 100-116.
46. Nový bronzový meč typu Riegeesee zo Slovenska. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 117-118.
47. Bronzový halštatský meč z Trakovíc. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 119-122.
48. Nový hromadný nález pazúrikových čepelí na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 263-265.
49. Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 27-57.
50. Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, s. 58-64.
51. Chata zo staršej doby železnej v Križovianoch nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 65-76.
52. Starší nález bronzového noža z Banky. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 119-120.
53. Nález hrivien v Rastislaviciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 121-124.
54. Velaticko-baierdorfská mohyla v Očkove pri Piešťanoch. Arch. Rozhledy 14, 1962, 327-328, 336-340, 369.
55. Müller-Karpe, H: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen I, II. Berlin 1959. Slov. Arch. 10, 1962, 477-480 (rec.).

1963

56. K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej kotline. Slov. Arch. 11, 1963, 269-338.
57. K problematike mladšej doby bronzovej na Slovensku. Referáty. Liblice 1963, I. časť, 88-94. (spoluautorka Z. Pivovarová)
58. Zlato v našom praveku. PaS 12, 1963, č. 17, 36-39.
59. Kromer, K.: Brezje. Halštatske mogile z Brezij pri Trebelnem. Ljubljana 1959. Slov. Arch. 11, 1963, 261-262 (rec.).

1964

60. Význam severných „popolnicových“ polí pre vnútrokarpatský vývoj. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 163-184.
61. Na návšteve v pravekom dome. PaS 13, 1964, č. 19, 35-39.

1965

62. Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 35-85.
63. Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
64. Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Arch. Rozhledy 17, 1965, 338-342.
65. „Čínsky múr“ na Slovensku. Krásy Slovenska 42, 1965, 88-89.
66. Kto zakopal poklad? PaS 14, 1965, č. 1, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
67. Nálunk is találtk szoliduszokat. Természet és társadalom 5, 1965, č. 2, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
68. Húni – Attila – Slovensko. Svet vedy 12, 1965, č. 2, 69-73.

1966

69. Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z doby rímskej v Očkove. Bratislava – Trenčín 1966. (spoluautor T. Kolník)
70. Stredná doba bronzová. Mladšia doba bronzová. Staršia doba železná. In.: Pravek východného Slovenska. Malá monografia východného Slovenska VIII/1, Košice 1966, 112-147.
71. Mohyla čakanskej kultúry v Kolte. Slov. Arch. 14, 1966, 357-396.
72. La Slovaquie pendant le bronze récent et le premier âge du fer. Investigation archéologiques en Tschécoslovaquie. Prague 1966, 277-280.
73. Praveké zbrane na území Slovenska. Svet vedy 15, 1966, č. 6, 334-340.
74. Armas prehistoricas en Eslovaquia. Panorama de la ciencia. Bohemia, Habana, December 1966.

1967

75. Archeologická prírodná rezervácia v Očkove, okr. Trenčín. Múzeum (Bratislava) 12-4, 1967, 15-19.
76. Diskrétnosti. Rozlet 4, 1967, č. 1, 26.

1968

77. K problematike východného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 62, Hist. 8, 1968, 3-43.
78. Príspevok k problematike výzbroje a výstroja bojovníkov v mladšej dobe bronzovej. Múzeum (Bratislava) 13-4, 1968, 252-255.
79. Na úsvite našich dejín. PaS 17, 1968, č. 1, 6-10.

1969

80. Maďarsko-slovenský archeologický slovník. Vysokoškolské učebné texty. Bratislava 1969 (rotaprint).
81. Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zbor. SNM 63, Hist. 9, 3-51.
82. Kultový život a jeho hmotné prejavy v mladšej dobe bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 14-3, 1969, 141-144.
83. Archeológia a hračky. PaS 18, 1969, č. 19, 44-48.

1970

84. Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 1970, 25-83.
85. Predbežné výsledky výskumu keltského oppida v Plaveckom Podhradí. Arch. Rozhledy 22, 1970, 544-555.
86. Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. 49. Ber. RKG 1968, Berlin 1970, 41-61.
87. Pohrebný rítus v mladšej dobe bronzovej vo svetle nových archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava) 15-2, 1970, 95-97.

1971

88. Spindlersfeldské spony na Slovensku. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 25-47. (spoluautor B. Chropovský)
89. Kultový nález na hradisku z mladšej doby bronzovej v Plaveckom Podhradí. Musaica 11, 1971, 31-40.
90. Čakanská kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 13, 1971, č. 5, 79-90.
91. Keltské oppidum Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 49-63.
92. Keltische oppidum Pohanská bei Plavecké Podhradie. Arch. Rozhledy 23, 1971, 325.

1972

93. Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek. Zbor. SNM 66, Hist. 12, 1972, 5-34.
94. Velatická kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 14, 1972, č. 1-2, 1-28.
95. Výstava „Umenie starých Čibčov na Bratislavskom hrade.“ Múzeum (Bratislava) 17-4, 1972, 258-259.

1973

96. Hlinené prasleny na keltskom opide Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 67, Hist. 13, 1973, 31-60.

1974

97. Jama z mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Nitre. Zbor. SNM 68, Hist. 14, 1974, 33-44.
98. K významu mohýl z mladšej doby bronzovej v pravekom vývoji Slovenska. Slov. Arch. 22, 1974, 78-81.
99. Výskum Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v rokoch 1972-1973 v Palárikove. Múzeum (Bratislava) 19-1, 1974, 41-44.

1975

100. K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
101. Kultový objekt a hroby z doby laténskej v Palárikove. Slov. Arch. 23, 1975, 283-332. (spoluautor L. Zachar)
102. K výskumu mohýl mladšej doby bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 20-4, 1975, 230-234.
103. Výskum mohýl z mladšej doby bronzovej v Dedínke. AVANS 1974/1975, 72-73.
104. Ein Grabhügel der Čaka-Kultur von Dedinka. Jahresber. Inst. Vorgesch. Frankfurt a. M. 1975, 57-59.
105. Mohyly na Slovensku. Smena na nedeľu 10, 1975, č. 44, 4; č. 45, 4.
106. Zločinnosť v našom praveku. Bezpečnosť. Ústredný časopis federálneho ministerstva vnútra. Ročník 29-18, 1975, 3, 6.

1976

107. Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1976.
108. Dve nové mohyly z mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 28, 1976, 369-373.
109. Neolitické osídlenie v Palárikove. AVANS 1975/1976, 175-176.
110. Slovanské pohrebisko v Tvrdošovciach. AVANS 1975/1976, 176-177.

1977

111. Premlčané zločiny. Smena na nedeľu 12, 1977, č. 35, 4; č. 36, 4.
112. Výskum slovanského pohrebiska v Tvrdošovciach. Múzeum (Bratislava) 22-1, 1977, 60.

1978

113. Mladšia doba bronzová a staršia doba železná. In: Slovensko, Dejiny. Bratislava 1978, 78-102.
114. Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach. Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 83-121. (spoluautorka L. Kraskovská)
115. Jungbronzezeitliche Hügelgräber in der Südwestslowakei. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 10, Wien, 1978, 44-46.
116. Výskumy mohýl z mladšej doby bronzovej vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1977/1978, 189-192.

1979

117. Mohyla z mladšej doby bronzovej a kostrové pohrebisko z 11. storočia v Čápure. Slov. Arch. 28, 1979, 87-124. (spoluautor A. Točík)
118. Hlinené klenotnice. Elektron 1979, č. 9, 41-44.
119. Bez úsmevu zvečnená. Slovenka 31, 1979, č. 26, 14-15.

120. Kult slnka pod Tatrami. PaS 28, 1979, č. 11, 52-56.
121. Napkultusz a Tatra alatt. Természet és társadalom 19-6, 1979, 44-48.
122. Príspevok k rozboru keramiky na pohrebiskách z mladšej doby bronzovej. Zbor. SNM 73, Hist. 19, 1979, 13-20.
- 1980
123. Praveké umenie na Slovensku. Bratislava 1980.
124. Prähistorische Kunst in der Slowakei. Bratislava 1980.
125. Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1978/1980, 203-206.
126. Zisťovací výskum v Bratislave-Karlovej Vsi. AVANS 1979/1980, 159-160.
127. Zisťovací výskum v Hradišti pod Vrátnom. AVANS 1979/1980,
128. Slovenská Iliada. PaS 29-21, 1980, 52-57.
- 1981
129. Začiatky hlinenej plastiky na Slovensku. ARS 77, 10-20.
130. Zisťovací archeologický výskum v Dedinke. AVANS 1980/1981, 218-219.
131. A szlovák Iliász. In: Természet és társadalom, 21-1, 42-47.
- 1982
132. Hromadný nález sitnianskeho typu z Očovej, okr. Zvolen. Zbor. SNM 76, Hist. 22, 19-27.
133. Zisťovací výskum opevnenej osady čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1981/1982, 217-218.
- 1983
134. Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava. (spoluautor E. Studeníková)
135. Mohyla čačianskej kultúry v Dedinke, okres Nové Zámky. Zbor. SNM 77, Hist. 23, 31-61.
136. Postavenie eponymnej mohyly v Čake vo svetle nových poznatkov o výskume mohýl. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 79-85.
137. Príspevok k vystihnútiu niektorých sídliskových zákonitostí v mladšej dobe bronzovej. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E-28, 291-298.
138. Doplnovací výskum mohyly v Šuranoch. AVANS 1982/1983, 195.
139. Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1982/1983, 73.
140. Nález podkovy v Bratislave. AVANS 1982/1983, 196-197.
141. Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke. AVANS 1982/1983, 197-198.
142. Praveké ostrovné osady v Bielovciach. AVANS 1982/1983, 198.
- 1984
143. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (II). Zbor. SNM 78, Hist. 24, 27-46.
144. Bronzový diadém z Dedinky, okres Nové Zámky. Zborník prác Ludmily Kraskovskej k životnému jubileu. Bratislava, 39-47.
145. Ďalší rok výskumu v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1983/1984, 173-174.
146. Významný mladopaleolitický nález v Salke. AVANS 1983/1984, 175.
- 1985
147. Posledný rok výskumu na opevnenej výšinej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1984/1985, 184-188.
148. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (III). Zbor. SNM 79, Hist. 25, 37-50.
- 1986
149. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (IV). Zbor. SNM 80. Hist. 26, 69-106.
150. Sonda do praveku (Praveká dedina pod Vysokými Tatrami). Ozveny histórie – Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 12-2.
151. Novotný B. a kol.: Encyklopédia archeológie, Bratislava 1986, 20 hesiel.
- 1987
152. Výskum velatického hradiska v Marianke. AVANS 1986/1987, 84.
153. Praveké hradisko v Malých Karpatoch. Krásy Slovenska.
154. Z muzeálnych zbierok. Nástenný kalendár na rok 1987.
155. Kult vody. PaS 36, 33-36.
156. A víz oskori kultusza. Természet és társadalom 27, 59-63.
- 1988
157. Druhý rok výskumu v Marianke. AVANS 1987/1988, 107.
158. K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 11-25.
- 1989
159. Neskoroeolitická mohyla v Šuranoch, okr. Nové Zámky, Arch. Rozhľedy, 41, 368-378. (spoluautorka M. Novotná)
160. Očkov – archeologická prírodná rezervácia. Osvetová práca, 8, 37-38.
161. Plavecké Podhradie - vrch Pohanská. Osvetová práca, 12, 35-36.
162. Zlato z praveku Slovenska. PaS 12, 56-58.
163. Dórovia na Slovensku? Nedeľná Pravda, 15. 9. 1989.

1990

- 164. Výskum protitureckej opevnenej polohy v Palárikove. Zbor. SNM. 84, Hist. 30, 85-105.
- 165. Mladopaleolitické sídlisko v Salke. Arch.Rozhledy 42, 13-21. (spoluautor J. Hromada)
- 166. Mohyly z mladšej doby bronzovej na Slovensku. Sprievodca po výstave. Bratislava.
- 167. Ďalší rok výskumu v Marianke. AVANS 1988/1990, 134-135.
- 168. Dedinka - nálezisko svetového významu. In: Osvetová práca 14, 36-37.
- 169. Mohyla v Čake a čakanská kultúra. In: Osvetová práca 14.
- 170. Ženský odev v mladšej dobe bronzovej vo svetle archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava), 35-4, 19-23.
- 171. Pyramídy na Slovensku. Kam v Bratislave 8, 28-29.

1991

- 172. Doc.Dr. Mária Novotná, DrSc. jubiluje. Múzeum (Bratislava) 36-3, 73.
- 173. Životné jubileum PhDr. Magdy Pichlerovej, CSc. Múzeum (Bratislava) 36-4, 73-74.
- 174. Výskumu v Mariánke. AVANS 1988/1991, 78-79.

1992

- 175. Osada čakanskej kultúry v Dedinke. Siedlung der Čaka-Kultur in Dedinka, Bezirk Nové Zámky. Zbor. SNM 86, Arch. 2, 45-66.
- 176. Počiatky starovekých Olympijských hier. The Beginnings of the Ancient Olympic Games. Pamiatky a múzeá 1992-4, 4-5.
- 177. Pokračovanie výskumu v Marianke. AVANS 1989, 86.

1993

- 178. Nález pozlátenej hlinenej nádoby v očkovskej mohyle. Fund eines vergoldeten Tongefäßes aus einem Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 21-28.
- 179. Polozemnica na Mačianskych vrškoch pri Seredi. Junghallstattzeitliche Hütte von Mačianske vršky bei Sered'. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 29-31.
- 180. Ženský hrob v Dedinke. Woman's Grave at Dedinka. Pamiatky a múzeá 1993-3, 4-5.
- 181. Bronzom kované dejiny. Bratislava.
- 182. Výstavy stredovekých kachlíc. Múzeum (Bratislava) 38-4, 40-41.
- 183. Výstava Ej, kade ja chodieval... Múzeum (Bratislava) 33-3, 42.
- 184. Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove. AVANS 1992/1993, 105-106.

1994

- 185. Velatická mohyla v Očkove. Das Velatice Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 88, Arch. 4, 17-24.
- 186. Výstava Poklady Pohanskej. Múzeum (Bratislava) 39-3, 34.
- 187. Turci na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 39-4, 29-30.

1996

- 188. Železný nôž z Marianky. Das eiserne Messer aus Marianka. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 43-56.
- 189. Venované PhDr. Levovi Zacharovi. Zbor. SNM 90, Arch 6, 5. (spoluautorka B. Egyházy-Jurovská)

1999

- 190. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. I. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka I. Zbor. SNM 93, Arch. 9, 29-54.

2000

- 191. Počiatky osídlenia devínskeho hradiska v mladšej dobe bronzovej. Slov. Arch. 48, 2000, 37-86. (spoluautorka V. Plachá)
- 192. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke II. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka II. Zbor. SNM 94, Arch. 10, 29-60.
- 193. Devínske hradisko – kultové centrum v praveku. Die Burgstätte Devín – ein prähistorisches Kultzentrum. Bratislava. Spisy MM XII, 21-36. (spoluautorka V. Plachá)
- 194. Doklady pravekého bojovníctva na Devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-1, 4-7.
- 195. Nález polotovaru kultovej masky z ľudskej lebky z Devína. Múzeum (Bratislava), 46-2, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
- 196. Praveký odev vo svetle nálezov na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-3, 1-6. (spoluautorka V. Plachá)
- 197. Nález hlinenej hlavičky koňa. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. (Bratislava) 46-4, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)

2001

- 198. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. III. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka III. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 9-72.
- 199. Výnimočný archeologický nález na devínskom hradisku – bronzový diadém. Múzeum (Bratislava) 47-1, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 200. Kostoná industria v praveku na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 47-2, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 201. 10 rokov Zborníka SNM Archeológia. In: Múzeum (Bratislava) 47-4, 41.
- 202. Bronziarstvo v praveku na devínskom hrade. Bratislava. Spisy MM XIII, 45-56. (spoluautorka V. Plachá)
- 203. Výstava Pamätník plynúceho času. Múzeum (Bratislava) 47-2, 38.

2002

204. Príspevok ku kultu doby bronzovej I. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit I. Zbor. SNM 96, Arch. 12, 7-16.
205. Akropola devínskeho hradiska po zániku starobronzovej civilizácie. Múzeum (Bratislava) 48-3, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
206. Velatické opevnenie devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 48-4, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
207. Der Bronzehortfund aus Bratislava-Rusovce. Anodos 2/2002, 277-294. (spoluautori J. Schmidtová; P. Baxa)
208. Zásobnicová jama z mladšej bronzovej doby na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XIV, 7-14. (spoluautorka V. Plachá)
209. Slncový kôň z Devína. Historická revue 13-4, 2002 26-27. (spoluautorka V. Plachá)

2003

210. Príspevok ku kultu doby bronzovej II. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit II. Zbor. SNM 97, Arch. 13, 35-92.
211. K bojovníckemu výstroju z doby bronzovej v Karpatskej kotline. Musica XXIV, 15-37.
212. Kultový objekt z mladšej doby bronzovej na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XV, 9-18. (spoluautorka V. Plachá)
213. Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum (Bratislava) 49-1, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
214. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 49-2, 1-4. (spoluautorka K. Harmadyová)
215. Další nález kultového rázu z Devína. Múzeum (Bratislava) 49-3, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
216. Kultová šálka z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 49-4, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)

2004

217. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990. Dem Andenken von Lev Zachar. Zbor. SNM 98, Arch. 14, 43-66. (spoluautorka K. Tomčíková)
218. Prilba alebo kultový závesok? Zvláštny nález z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 50-1, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
219. Starobronzová kultová obeta na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 50-2, 1-2. (spoluautorka K. Harmadyová)
220. Devín v praveku. Malá vlastivedná knižnica. Komárno. (spoluautorka V. Plachá)

2005

221. Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85-122.

2006

222. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí roku 1990 – 2. časť. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990 – 2. Teil. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 73-106. (spoluautorka K. Tomčíková)

DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY

LADISLAV VELIAČIK

Keywords: *late Bronze Age, detector find, hammered vessel, Hajdúböszörmény-type bucket, strainer*

Abstract: *Two noteworthy bronze hammered vessels. We do not know an exact location for the two hammered vessels, or other circumstances concerning the find and accompanying items. Several clues show, however, that they might originate from a large deposit found at the end of the last century in the Stráža fortified settlement in the cadastral district of the eastern Slovak village of Obišovce, in the district of Košice okolie. Both vessels are clear examples of the mastery of complicated technological and ornamental techniques by masters of teneutics. The larger vessel is a Hajdúböszörmény-type bronze bucket, a top-quality product made in northern Carpathian metalworking workshops which found its way into distant part of Europe as a result of long-distance trade. Conical-shaped strainers have the same provenance, but are much less frequently found. Both vessels are a characteristic product from a later sub-phase of the Urnfield culture and their practical use was most probably linked with cult and associated rituals.*

Autorovi sa cez sprostredkovateľov podarilo získať na dokumentačné spracovanie, nezávisle od seba, kusé informácie a kreselné a fotografické podklady k dokumentácii dvoch bronzových nádob. K obidvom vzácnym nálezom však nie sú k dispozícii nielen údaje o nálezových okolnostiach a prípadnom sprievodnom inventári, ale bezpečne nie je možné označiť ani ich nálezisko. Spolupracujúci informátori sa síce domnievajú, že vedro a cedidlo môžu pochádzať z veľkého depotu bronzových predmetov a zvlášť tepaných nádob z Obišoviec, okr. Košice-okolie, aj oni však disponujú len informáciami z druhej ruky.

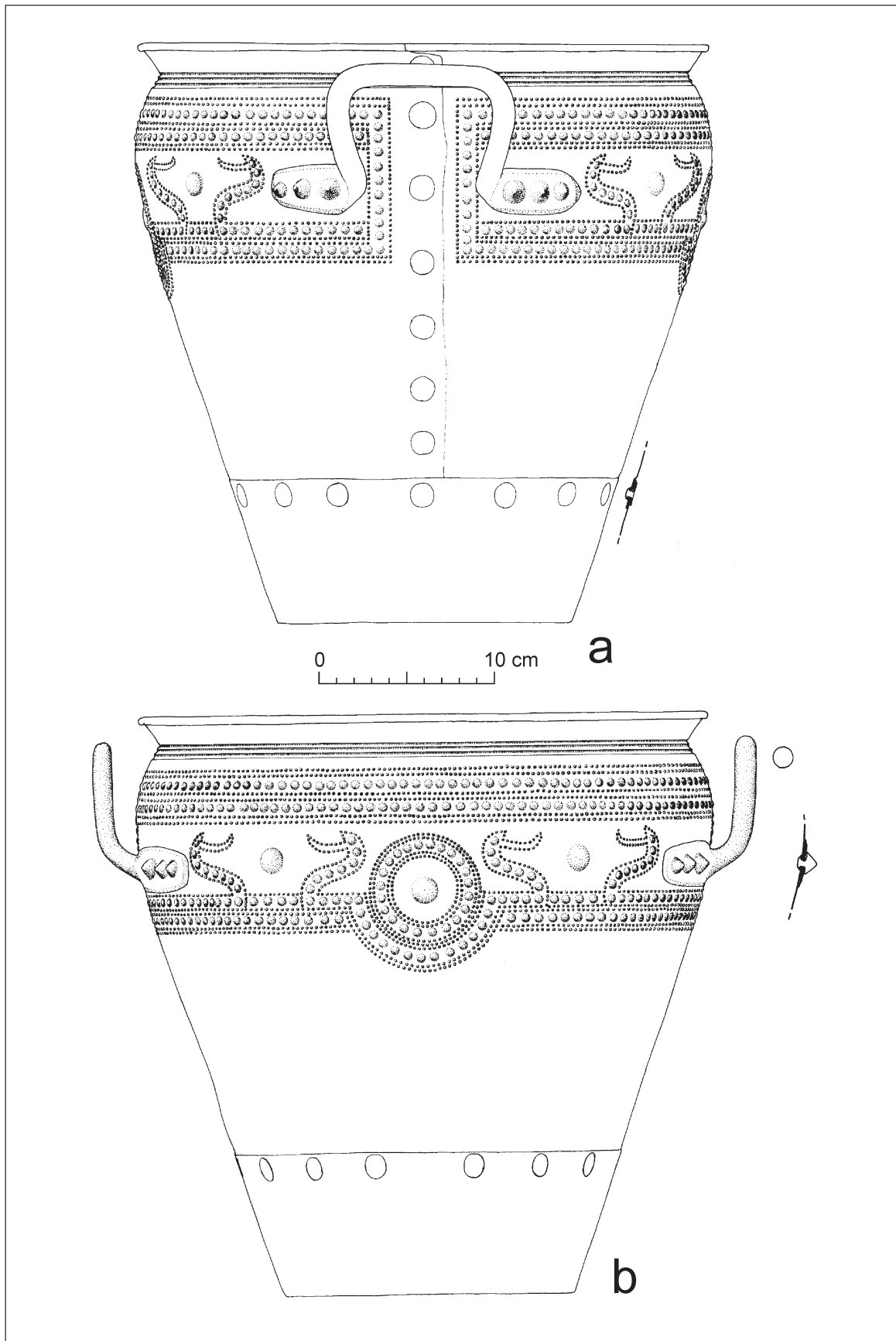
V kultúrach popolnicových polí na území Slovenska je výskyt veľkoobjemových tepaných nádob (zastúpené sú len vedrá a kotlíky), napriek už pomerne dlhému obdobiu vyhľadávania, záchranu a evidencie archeologických pamiatok pomerne skromný. Situáciu zmenili od deväťdesiatych rokov minulého storočia neziaduce aktivity hľadačov pokladov, predovšetkým ich objav nezvyčajne bohatého depotu na hradisku Stráža v Obišovciach (Studeníková 2007, 35 nn.). Rozhodujúcu zložku depotu mali tvoriť práve bronzové nádoby, z ktorých sa zatiaľ podarilo podchytiť ako najpočetnejšie tepané šálky typu Spišská Belá a najmä typu Jenišovice, sprevádzané kotlíkom s križovými atášami typu B1 a plechovými vedrami (Bartík 2007; Studeníková 1999; Podborský 2012a). Túto kolekciu dopĺňajú ďalšie dva výnimočné nálezy - vedro typu Hajdúböszörmény a bronzové cedidlo, ktorým je venovaný tento príspevok.

Vedro typu Hajdúböszörmény

Väčšia z nádob patrí medzi najluxusnejšie teneutické výrobky, akými sú šperky, nádoby i súčasti výzbroje vytepané z bronzového plechu. Bronzové vedro s telom vytvoreným z dvoch pásov z 0,7-1 mm hrubého bronzového plechu a z mierne vťahnutého dna s nízkymi, misovito vyťahnutými stenami je s výnimkou dna dobre zachované. Jednotlivé časti nádoby sú navzájom spojené masívnymi, v zvislom smere ôsmimi a vodorovnom štrnástimi plochými nitmi. Telo nádoby má vyšší súdkovitý tvar, nízke hrdlo, lievikovite roztvorené ústie a rúrkovito zvinutý okraj. Hrdlo je zvýraznené tromi obežnými ryhami, horná tretina tela je zdobená dvoma pásmi v horizontálnych radoch vybíjaných, väčších i menších pukličiek. Na takto vymedzenom stredovom poli sa nachádzajú zo zhodných puklic vytvorené dva protiľahlé kruhové slnečné terče, po stranách sprevádzané proti sebe postavenými dvojicami figúr vodného vtáka, rovnako vyplnené podobnými pukličkami. Dve protiľahlé vodorovné a nahor zalomené uchá sú zhotovené z tyčinky okrúhleho prierezu, s koncami roztepanými do tenkých platničiek a s nádobou sú spojené vždy trojicou kónických nitov; v. 33 cm, pr. ústia 32,2; pr. dna 16,5 cm; (obr. 1-2).

Vedrá typu Hajdúböszörmény boli na Slovensku zastúpené len torzom bronzovej nádoby z neistého depotu z Lúčok (Novotná 1991, 47, tab. 11: 54; Petrikovich 1910, 29, obr. 1) a aj vzhľadom na túto skutočnosť rastie význam tu publikovaného nálezu. Najnovšie, bez bližších nálezových okolností a vyobrazenia, avizoval V. Podborský (2012b, 206) ďalší exemplár tohto typu v depote z „východného Slovenska“, nájdenom opäť detektorom hľadačov pokladov. Hromadný nález sa nelegálnou cestou dostal do súkromnej zbierky na Moravu a prvé informácie hovoria, že z tepaných nádob je tam zastúpené len vedro typu Hajdúböszörmény, ale v bohatom a pestrom nálezovom inventári sa nachádza aj závesok typu Marhaň v tvare štylizovanej slnečnej bárky, bronzový dvojkoľosový vozík s vtáčimi figúrkami, hlavice palčátov, súčasti náhrdelníkov a početné špirálovité náramenice, náramky, nože, meče s plnou rukoväťou a ružicové spony (tamtiež).

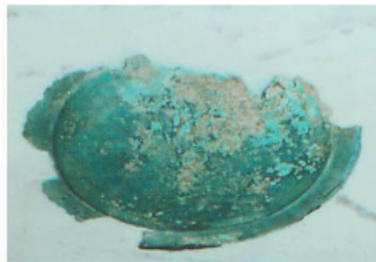
Analýzovaný typ vedier sa vyznačuje jednotným tvarom s miernou profiláciou tela, lievikovito vyhnutým nízkym hrdlom a na konci rúrkovito zvinutým okrajom, takmer vyrovnanými proporciami, s výškou kolísajúcou medzi 26-36 cm a dvomi protiľahlými horizontálnymi, nahor vyhnutými tyčinkovými uchami. Nádoby sú zhotovené z troch plechov, pričom dva tvoria telo nádoby, z tretieho je zhotovené misovité dno. Navzájom sú spojené väčšími plochými nitmi a len na pripevnenie platničkovito roztepaných koncov uch boli použité trojice nitov s kužeľovitými hlavičkami. Najcharakteristickejší prvok tohto typu však predstavuje bohatá bodovo-puklicová výzdoba stvárňujúca hlavné symboly kultu slnka v podobe slnečnej bárky ťahanej vodnými vtákmi. Tento výjav prináša od staršieho stupňa kultúr popolnicových

Obr. 1. Neznáma lokalita (Obišovce?, okr. Košice-okolie). Vedro typu Hajdúböszörmény.

Abb. 1. Unbekannter Fundort (Obišovce?, Bez. Košice). Bronzeimer vom Typ Hajdúböszörmény

Obr. 2. Neznáma lokalita (Obišovce?, okr. Košice-okolie). Vedro typu Hajdúböszörmény.

Abb. 2. Unbekannter Fundort (Obišovce?, Bez.Košice). Bronzeimer vom Typ Hajdúböszörmény

polí na podstatnej časti európskeho územia zásadnú zmenu symboliky najvýznamnejšieho božstva (Paulík 1993, 108, 117). Jeho pôvod sa už dávnejšie hľadá v Sedmohradsku, pričom technicky i výtvarne dokonalé scénické vyjadrenie sa najúspešnejšie uplatnilo práve na vedrách typu Hajdúböszörmény (Jockenhövel 1974, 43). Zvlášť pri motíve vodného vtáka a člna sledovala vo fundovanej štúdii M. Novotná (2012, 113 nn.) ich korene až hlboko do neolitu a konštatovala, že v nadväznosti na dobové náboženské predstavy sa menil aj ideový obsah jednotlivých symbolov. Až ako posledný vstúpil na symbolickú scénu centrálného božstva vo večnom pohybe snečný kotúč a doplnil tak symboliku snečného kultu do uceleného magického obrazu. V tejto trojkombinácii, alebo len jednotlivými znakmi sa vo figurálnej, alebo reliéfnej podobe vyskytujú na početných predmetoch kultúr popolnicových polí. Ako posledne zdôraznil B. Hänsel (2012, 110 nn.) aj počiatky tejto trojčlennej symboliky sa objavujú už skôr, na rozhraní staršej a strednej doby bronzovej.

Väčšina z už takmer tridsiatich celých i v zlomkoch zachovaných exemplárov, ktoré sa priradujú k typu Hajdúböszörmény, sa vyznačuje pomerne ustáleným tvarom i jednotou spomenutých dominujúcich prvkov bohatej reliéfnej výzdoby. To však neznamená, že sa neobjavili aj nádoby s menšími, či väčšími odchýlkami od zaužívaného výtvarného kánonu. Najmä z typologickej stránky stojí blízko k publikovanému nálezu torzo vedra z Lúčok (Novotná 1991, tab. 11: 54), ornamentálne prvky sa v zhodnom zastúpení vyskytli na vedrách z maďarských depotov z Hajdúböszörmény a Nyírlugos (Patay 1990, tab. 30: 57, 32: 61), ale aj z rumunskej lokality Remetea Mare (Soroceanu 2008, obr. 27a, 27b), či nemeckých lokalít Unterglauheim (Müller-Karpe 1959, tab. 169: 3) a Granzin (Sprockhoff 1930, obr. 12a; Merhart 1952, obr. 20: 2).

Drobné zmeny v porovnaní s ďalšími exemplármi sa prejavujú v odlišnom postavení párov vodných vtákov, v absencii alebo len odlišnom stvárnení stredového terča (Mezőkövesd, Szentes, Tiszanyagyalu; Patay 1990, tab. 31: 60, 34: 63, 64), inde v zreteľne skromnejšom lemovaní ťažiskových motívov bodkovanými pásmi (dva najvzdialenejšie nálezy zo severodánskych rašelinísk v Siem; Thrane 1965, obr. 16-19), i v ich znásobení (Rivoli, Merhart 1952, obr. 11: 54), alebo v nahradení bodkovanej výzdoby obežných pásov, jemne vypichanými zvislými líniami v spodnom (Lúčky; Novotná 1991, tab. 11: 54), alebo v hornom páse (poľské Biernacice; Gedl 2001, tab. 11: 37). Rozdiely, a to už nielen vo výzdobe, ale aj vo veľkostných parametroch narastajú významnejšie na mladších exemplároch (Oradea, Rivoli; Soroceanu 2008, 184). Vo väčšine prípadov uvedené a ďalšie odchýlky neodrážajú významnejšie zmeny v symbolike ornamentu, ale vyplývajú buď z chronologických rozdielov, alebo sa v nich hľadajú lokálne špecifika rôznych výrobných stredísk.

Pre úplnosť výpočtu predpokladaných slovenských nálezov, zvlášť výzdobou blízkych vedrám typu Hajdúböszörmény je potrebné zmieniť sa ešte o jednom exemplári. Máme na mysli nález známy z aukčného katalógu viedenského Dorothea z roku 2001 (Dorotheum Katalog 2001, č.153) pri ktorom už J. Bartík (2007, 29) vyjadril odôvodnený predpoklad, že môže ísť o celok pochádzajúci z územia Slovenska, dokonca taktiež z veľkého depotu z Obišoviec. Zmeny na tomto náleze sa týkajú viac tvaru – veľkosť nádoby nad 40 cm, návrat (?) k páskovým uchám so závesnými krúžkami zhotovenými z tyčinky kosoštvorcového prierezu a zvýšenie počtu úch na štyri – ako ornamentu, zdvojenie kľúčovej scény so snečnou bárkou ťahanou vodnými vtákmi (obr. 3: 3-5).

K tomuto nálezu sa v poslednom čase objavila blízka paralela z podobne neistého maďarského náleziska Mikepércs (Szabó 2009, obr. 1-2). Obe nádoby sa zhodujú väčšími rozmermi, umiestnením štyroch páskových úch so závesnými krúžkami i blízkou vytepávanou výzdobou. Hybridný produkt s typologickými prvkami príznačnými pre väčšie exempláre typu Kurd, variant Hosszúpályi a s bodovo-puklicovým ornamentom vyvinutejšieho a bohato zdobeného typu Hajdúböszörmény, viedli spomenutého autora (Szabó 2009, 292) k opodstatnenému návrhu nového variantu. Jeho pomenovanie podľa Obišoviec, však kvôli jednoznačne nepotvrdenej lokalizácii predpokladaného slovenského nálezu, považujeme zatiaľ za pracovné.

Na vznik a najstaršiu výrobu bronzových vedier, reprezentovaných nálezmi typu Kurd, panuje všeobecná zhoda názorov. Kládne sa do staršieho stupňa kultúr popolnicových polí (HA1) a s prihliadnutím na koncentrovaný výskyt sa ich pôvod predpokladá na území juhozápadného Maďarska (Merhart 1952, 29-30; Patay 1981, 317-326; ten istý 1990, 39-40; Novotná 1991, 57). Geograficky jednotný celok tvoria s nimi aj nálezy zo severného Chorvátska (Vinski-Gasparini 1973, tab. 35-43) a ako výsledok dominujúceho západného prieniku, aj keď v niektorých prípadoch oneskoreného, zisťujeme ich sporadický výskyt aj na území Rakúska a juhozápadného Nemecka (Prüßing 1991, 49, tab. 15: 96, 97; Müller-Karpe 1959, obr. 18: 3) a zrejme v podobe samostatného variantu aj v severnom Taliansku (Müller-Karpe 1959, obr. 26: 17, tab. 83: 7, 24). Opačný prúd predpokladá K. Jankovits (1999, 101, 104, 110), ktorej koncepcia zaznamenáva najstaršiu výrobu bronzových vedier blízkych typu Kurd v severnom Taliansku, odkiaľ sa v opakovaných vlnách tieto a ďalšie produkty peschierskeho okruhu, cez územie dnešného Slovinska a Chorvátska mali dostávať až do Panónie.

Zlomky vedra typu Kurd z depotu zo Žbiniac sú sprievodnými nálezmi datované do staršieho stupňa kultúr popolnicových polí (Novotná 1991, 57) a sú bezpečným dokladom jeho výskytu na území gávskej kultúry. Ďalším dvom slovenským nálezom uvádzaným z Kysúc a Obišoviec (Bartík 2007, 17, obr. 5-6; Studeníková 1999, 177-179, obr. 2) chýba spoľahlivá lokalizácia. V prípade potvrdenia ich predpokladaného pôvodu z areálu hradiska Stráža, alebo z jeho blízkosti, však spolu so zlomkami vedra zo Žbiniac sú príkladmi, ktoré postupne narúšajú pôvodne presvedčivý model geograficky odlišných výrobných centier produkujúcich nálezy typu Kurd v Zadunajsku a jeho východnejší variant Hosszúpályi v hornom Potisí (Patay 1981, 317 n.). Uvedené slovenské lokality sa nachádzajú na území gávskej kultúry a nielenže posúvajú východnú hranicu rozšírenia typu Kurd, ale zároveň môžu byť signálom existencie samostatného produkčného centra v oblasti horného Potisia už aj pri výrobe tohto typu. O málo mladšie, do stredného a na začiatok mladšieho stupňa kultúr popolnicových polí, sú datované nové prírastky vedier zo Slovenska, včítane variantu Hosszúpályi (Bartík 2007, 21, 23; Studeníková 1999, 180).

1

2

3

4

5

Obr. 3. Neznáma lokalita (Obišovce?, okr. Košice-okolie). Predpokladanú časť depotu tvorili aj vedro a šálky ponúkané na aukcii vo Viedni.
(Fotografie prevzaté z Dorotheum Katalog, Wien 2001, 54, 55)

Abb. 3. Unbekannter Fundort (Obišovce?, Bez.Košice). Teil des vorausgesetzten Hortfundes, der auf einer Auktion in Wien angeboten wurde (Foto
übernommen aus dem Dorotheum-Katalog, Wien 2001, 54, 55).

Najviac dynamický bol proces výroby i exportu vedier typu Hajdúböszörmény. Z predpokladanej materskej oblasti v severovýchodnom Maďarsku sa zatiaľ traja jeho zástupcovia objavili na Slovensku a ako cenný artikel diaľkového obchodu sa vedrá dostali až do centrálneho Poľska (Gedl 1991, 33, tab. 11: 37), do južného i severného Nemecka (Müller-Karpe 1959, 293, tab. 169: 3; Merhart 1952, tab. 20: 2), severného Dánska (Thrane 1965, obr. 19a-d) a severného Talianska (Sprockhoff 1930, tab. 12a). Iste nie je bez zaujímavosti, že zatiaľ nálezy tohto typu chýbajú nielen v materskej oblasti typu Kurd na juhozápadnom Maďarsku, ale aj na celom území Česka a Rakúska.

V bohatých depotoch sprevádzali analyzovaný typ vedra okrem iných bronzov chronologicky tak významné nálezy, akými sú kotlíky s krížovými atášami typu B1 a šálky typu Jenišovice, vďaka čomu sa aj vedrá typu Hajdúböszörmény stali charakteristickým produktom najmä v mladom stupni kultúr popolnicových polí (Patay 1990, 42). Práve vzhľadom na niektoré len spomenuté, bližšie ešte nešpecifikované, ale možné archaické typy bronzových predmetov (nože s jazykovitou rukoväťou, meče liptovského typu, prípadne spony, či náramky) so záujmom očakávame kompletne zverejnenie a vyhodnotenie bohatého inventára depotu z „východného Slovenska“ (Podborský 2012b, 205 nn.), pričom sa buď potvrdí dlhšie prežívanie niekoľkých ďalších druhov bronzových artefaktov, alebo sa posunie výskyt prvých exemplárov vedier typu Hajdúböszörmény už aj počas stupňa HA2.

Na druhej strane sa zdá, že výskyt vedier typu Hajdúböszörmény stupňom HB1 nekončí, ale predovšetkým v periférnych oblastiach môže pokračovať ďalej (Soroceanu 2008, 184). Väčší časový rozdiel nemožno predpokladať ani medzi nádobami rodiaceho sa hybridného variantu a ich materskými predlohami vo variante Hosszúpályi a type Hajdúböszörmény. V prípade predpokladaného slovenského nálezu, ponúkaného už zo súkromnej zbierky nemeckého majiteľa na aukcii viedenského Dorothea (Dorotheum Katalog 2001, 54, č.153), jeho chronologickú príslušnosť rámcuje aj desať šálok typu Jenišovice z mladého stupňa kultúr popolnicových polí (obr. 3: 1-2; Kytlicová 1991, 50-53; Patay 1990, 62 n.), ktoré nedovoľujú významnejší posun zo stupňa HB1. Druhý blízky nález z predpokladanej lokality Mikepércs z typologického hľadiska včlenil G. Szabó (2009, 292 n., obr. 1-2) medzi variant Hosszúpályi a typ Hajdúböszörmény a datoval ho rovnako do stupňa HB1. Vzhľadom na narastajúcu veľkosť nádob a štyroch úch je po ruke aj ďalšia možnosť, že obe nádoby signalizujú začiatok nového vývojového trendu smerujúceho k známym veľkým halštatským situlám (Prüßing 1991, tab. 15-21), čo však už predstavovalo postupné prenesenie ťažiska výroby tepaných nádob z existujúcich vnútro karpatských výrobných centier do prialpskej oblasti.

Postupná stabilizácia tvaru najstarších vedier, zdokonaľovanie ich náročnej technológie výroby a výzdoby v určitej miere symbolizujúce ich špeciálnu funkciu, to všetko od záveru mladšej doby bronzovej zvýšilo hodnotu a výnimočnosť týchto produktov a zároveň prispelo aj k ich dlhodobému používaniu resp. uchovávaniu. Prejavuje sa to aj v skladbe niektorých hromadných nálezov z obdobia kultúr popolnicových polí, ktoré časť inventára posúva do mladších časových horizontov ako je ťažiskové obdobie výskytu jednotlivých typov, resp. variantov tepaných nádob. Presnú chronologickú, ale aj typologickú klasifikáciu sťažuje aj pokročilá rozrušenosť nálezov a ako jav posledných desaťročí aj nedostatočné údaje o nálezových okolnostiach pamiatok získaných hľadačmi pokladov.

Cedidlo

Druhú nádobu predstavuje bronzové cedidlo vyrobené z jedného kusa tenkého plechu s nízkym, mierne vyhnutým okrajom, dvakrát zalomeným hrdlom a s kužeľovitým telom s tupo zahroteným dnom. Páskové ucho je znútra pripevnené na hrdlo a zvonku na vydutie cez oválne roztepané platničky vždy dvomi nitmi s plochými hlavičkami. Jeho výzdobu tvoria línie oblúčikov, šikmých protismerných rýh, ktoré sú zo strán ohraničené dvojitémi zvislými ryhami. Na ucho je navlečený zatvorený nezdobený krúžok kosoštvorcového prierezu. Pod plecami vydutia sa nachádzajú dva paralelné horizontálne rady stredne veľkých puklíc, ohraničené dvomi obežnými radmi drobných pukličiek, na takto vymedzenej ploche sa nachádzajú skupiny lomených línií z malých pukličiek, navzájom oddelených päticou, resp. dvomi trojicami nerovnako veľkých puklíc. Pod spodným pásom puklíc je celé telo až po dno prerazené pravidelnými radmi malých, husto zoskupených, otvorov. V. 13,9 cm; pr. vydutia 17 cm, pr. okraja 17,3 cm, pr. krúžku 4,3 cm; (obr. 4-5).

V doterajšom bronzovom nálezovom inventári z obdobia kultúr popolnicových polí na Slovensku je bronzové cedidlo s kužeľovitým telom výnimočným nálezom. Tento prívlastok má však širšiu platnosť, keďže aj z ostatného európskeho územia sú doposiaľ známe len dva porovnateľné nálezy. Jeden exemplár pochádza z depotu z neďaleko ležiacej lokality Tiszavasvári v severovýchodnom Maďarsku (Patay 1990, 71, tab. 46: 120), druhý opäť zo vzdialeného Dánska, tentoraz z lokality Kostræde (Thrane 1965, 198-200, obr. 23). Na rozdiel od maďarského nálezu je tento exemplár nezdobený, v ostatných znakoch sa oba exempláre zhodujú. Dánske cedidlo pochádza z depotu, v ktorom ho okrem dvoch drobných zlatých špirálovitých krúžkov sprevádzali typické severské bronzové predmety – spona, pásová puklice a závesná nádoba, ktoré radia celok do mladšieho úseku IV. severskej periódy (Thrane 1965, 198) čo odpovedá, aj vďaka vzácnym importom z Karpatskej kotliny, mladému stupňu kultúr popolnicových polí. Jedným z oporných bodov pre takúto synchronizáciu je aj druhé spomenuté cedidlo z Tiszavasvári. To opäť nesie bodovo-puklicovú výzdobu s motívom vtácej bárky, akú v rozšírenej kombinácii so slnečným štítom poznáme z väčšiny analyzovaných vedier typu Hajdúböszörmény a ktoré je výsledkom toreutického majstrovstva hornopotiských dielní pri reliéfne stvárňovaných scénach, charakteristických pre stupeň HB1 (Patay 1990, 71). Jednoduchší variant výzdoby z maďarského cedidla, len s vtáčimi protómami, sa vyskytuje výnimočne aj na vedrách typu Hajdúböszörmény a kotlíkoch s krížovými atášami typu B1 (Patay 1990, tab. 14: 19, 31: 60).

Na slovenskom exemplári vymedzujú dva horizontálne pásy vytvorené bodovo-puklicovým ornamentom klasickým spôsobom plochu pre centrálnu výzdobu, ktorú však na rozdiel od zaužívaného ornamentu vtáčimi protómami nahradili skupiny jemných bodových lomených línií, prerušené na štyroch miestach skupinami rôzne veľkých stredo-

vých puklíc (obr. 4: 1a, 1d). Podobnú výzdobu nájdeme na ďalšom vedre typu Hajdúböszörmény z maďarského depotu z Tiszanagyfalu (Patay 1990, tab. 34: 64).

Aj keď niet pochybností, že slovenské cedidlo typologicky patrí k ostatným dvom spomenutým exemplárom s kužeľovitým telom, líši sa od nich nielen výzdobou, ale aj niektorými tvarovými znakmi. Celkový profil nádoby neprináša síce žiadnu podstatnú zmenu, slovenská nádoba je však štíhlejšia, menej roztvorená a hlavný rozdiel sa skrýva v umiestnení a tvare úch. Tak, ako to poznáme z vedier typu Hajdúböszörmény, sú na oboch zahraničných nálezoch uchá tyčinkové, pripevnené dvojicami nitov s plochými hlavičkami zvonku na hrdlo a vyhnuté nahor, vysoko nad rúrkovito stočený okraj. Na cedidle z predpokladaných Obišoviec ich nahradilo jedno široké páskové, bohato zdobené ucho, pripevnené zhora zvnútra na hrdlo a spodok na vydutie cez vybijanú bodovo-puklicovú výzdobu (obr. 4: 1b, 1c). Chýba teda ťažisková scéna slnečného božstva na vtáčej bárke, alebo aspoň jej parciálny motív vtáčích protómov. Zatiaľ nie je možné presvedčivo dokumentovať, že ich nahradenie má chronologický význam, keďže ani sprievodný materiál neistého a typovo nejasného celku z Tiszanagyfalu bezpečnému a presnému datovaniu nenapomáha. Oproti tyčinkovým uchám archaickejšie pôsobiace páskové ucho bolo v identickej podobe pripájané na šálkach typu Jenišovice, kde nechýbajú ani bodovo-puklicové obežné línie na tele, či ryhovaná výzdoba na uchách (napr. Gedl 1991, tab. 4: 8). Ani pokročilejším dojmom pôsobiaca kombinácia šikmých, či lomených línií so zavesenými, podobne vyplnenými trojuholníkmi na vedre z Tiszanagyfalu neovplyvnila datovanie cedidiel s kužeľovitým telom do mladšieho stupňa kultúr popolnicových polí (Mozsolics 2000, 29, tab. 111) aj keď jej pokračovanie sa dá sledovať v šráfovaných trojuholníkoch na mladších tepaných nádobách zo záveru doby bronzovej a hlavne zo staršej doby halštatskej (Gedl 2001, 31n., tab. 12: 35; Kytlicová 1991, 57 n., tab. 5: 30, tab. 6: 32, 33); Patay 1990, 32 n.n., tab. 25: 34; Prüßing 1991, tab. 2: 19, 9: 70, 66: 255). Pri pohľade na tvar slovenského cedidla s páskovým uchom a originálnu výzdobu sú úvahy o rozšírení datovania teoreticky možné v oboch smeroch, chýba im však opora v sprievodnom inventári. Na jednej strane archaický tvar s páskovým uchom pripúšťa zaradenie na začiatok produkcie tak významného produktu, akým nesporne boli vedrá typu Hajdúböszörmény a cedidla s kužeľovitým telom v stupni HB1, zároveň dominancia jemne bodkovaných lomených línií so zhodným spôsobom šráfovaných zavesených trojuholníkov akoby symbolizovala aj blížiaci sa významnejší nástup geometrických prvkov ornamentu (okrem trojuholníkov napr. aj meandre) v závere doby bronzovej a v celej dobe halštatskej.

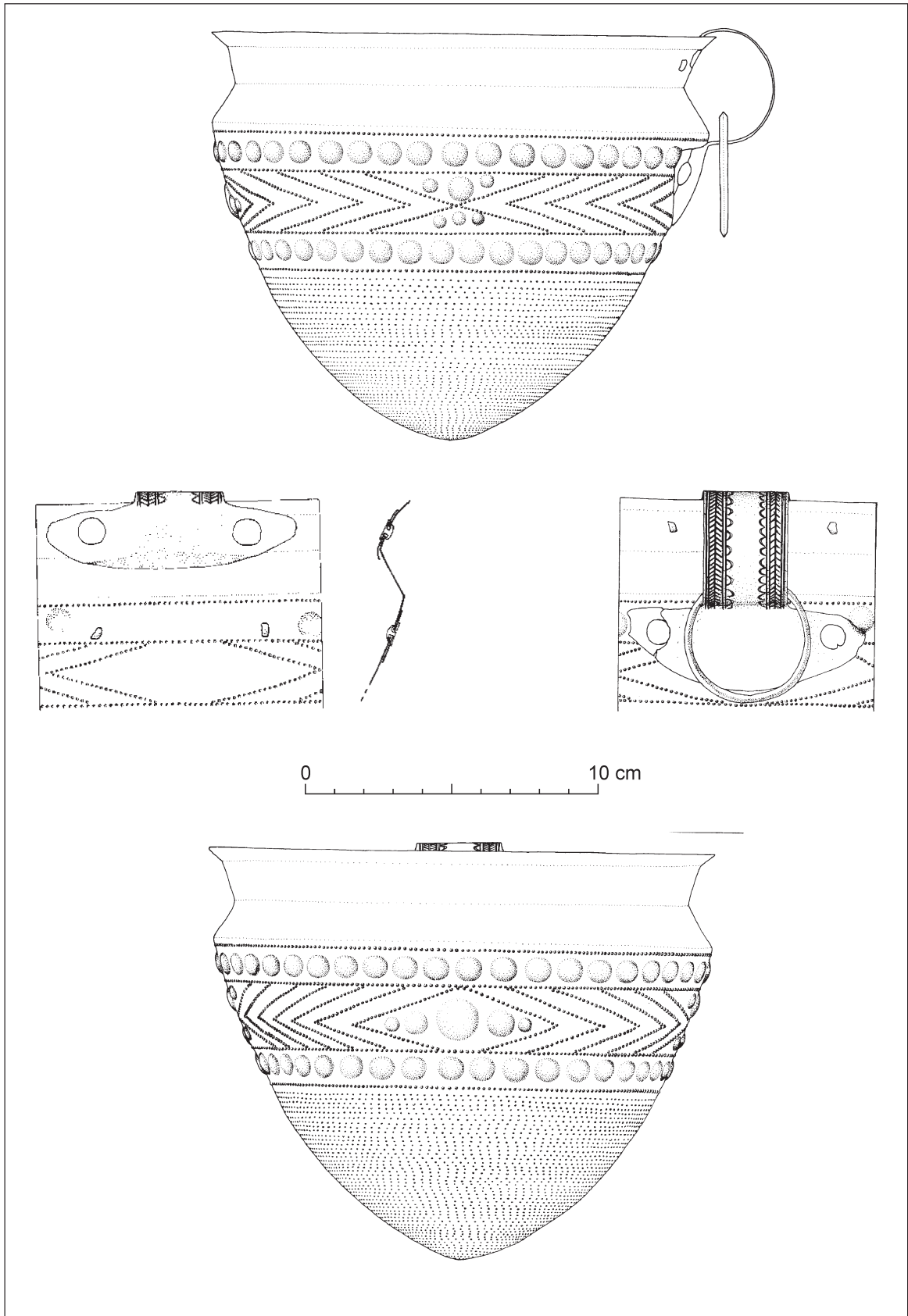
Záver

Možnosti i výsledky analýzy oboch neobyčajne cenných a exkluzívnych predmetov negatívne poznamenalo narušenie intaktnosti pôvodných terénnych situácií, bez ohľadu nato, či nádoby patrili spolu k jednému nálezovému celku alebo sa vyskytovali na rôznych miestach a v odlišných kontextoch. Hľadači pokladov neuváženými a nelegálnymi aktivitami v zásadnej miere degradovali ich historickú hodnotu a nezvratne zničili hodnovernosť a kompletnosť údajov potrebných k všestrannému reálnemu posúdeniu ich nesporného významu a odborného prínosu. Jednou z vážnych otázok je neistá lokalizácia nálezov. Aj keď spolupracujúci informátori ju spájali s hradiskom Stráža v Obišovciach, sami neboli účastníkmi pri pozoruhodnom objave a vzhľadom na iné nepotvrdené, či vylúčené legendy okolo neho, vedome volíme zvýšenú opatrnosť. Pôvod oboch tepaných nádob z Obišoviec je však aj podľa nášho názoru reálny a plne korešponduje so súčasným archeologickým poznaním i samotnými výsledkami typologickej a chronologickej analýzy. Z nej rezultovali závery, že obe nádoby sa mohli nájsť spolu v jednom depote, vyrobené boli ak nie v zhodnom, tak určite v porovnateľnom časovom úseku na území gávskej kultúry, ku ktorej patrila aj podstatná časť východného Slovenska.

Druhý negatívny dopad amatérskeho zásahu prinieslo zničenie nálezovej situácie a údajov o sprievodnom inventári. Výnimočnosť oboch nádob a existujúce analogické nálezy v podstatnej miere eliminovali ťažkosti pri ich datovaní, ale nemohli nahradiť chýbajúce terénne poznatky k druhu a funkcii objektu. Spájanie nálezov s väčším depotom a s jeho kultovou funkciou je preto v tejto fáze len dohadom aj keď v mnohom odôvodneným a opodstatneným. Rovnako zanikli aj indicie, ktoré mohli prispieť k odpovedi na otázku existencie bronzárskeho výrobného centra, na základe bohatstva a osobitosti viacerých druhov nálezov už dlhšiu dobu predpokladaného v širšej oblasti horného Potisía.

Na depot v Obišovciach sa prišlo niekedy v druhej polovici 90-tých rokov minulého storočia a údajne mal obsahovať vyše 60 tepaných nádob (Studeníková 1999, 177, pozn. 1; tá istá 2007, 35). Ak by sa v budúcnosti potvrdil predpoklad, že v tejto štúdií a v citovanej literatúre spomenuté bronzové nádoby spájané s depotom z Obišoviec zodpovedajú pôvodnej nálezovej situácii, tak by sme aktuálne poznali približne tretinu z celkovo uvádzaného počtu. Okrem nálezov uvedených v predchádzajúcom texte k nim radíme aj päť doposiaľ nespomenutých šálok (Podborský 2012a, obr. 1-4, 6) z ktorých dva bohato zdobené exempláre typu Jenišovice, novo navrhovaného variantu Obišovce a šálka typu Spišská Belá (Podborský 2012a, 333-335, obr. 1, 2, 5, 6), nerozširujú len typologickú škálu zastúpených tepaných nádob, ale hlavne majú svoje náprotivky či už v časti pripísovanej depotu z Obišoviec, alebo regiónu Kysúc (Bartík 2007, 17, 19, obr. 4, obr. 7). V takto zlučenej kolekcii dvadsiatich troch nádob sú zastúpené kotlík s krížovými atašami typu B1, vedro typu Kurd, ďalšie variantu Hosszúpályi, vedro typu Hajdúböszörmény, i navrhovaný variant Obišovce, cedidlo s kužeľovitým telom, šálky typu Spišská Belá a najpočetnejšie zastúpené šálky typu Jenišovice, vrátane nového variantu Obišovce. Dostávame sa tak cez tretinu z celkovo udávaného počtu nádob (V. Podborský i autor sa však stretli aj s údajom až o sto kusoch).

Pri samotnej typologickej-chronologickej klasifikácii oboch nádob, vďaka zvýšenej pozornosti, ktorá sa vzácnemu druhu bronzovej industrie venuje, nejestvujú problémy. Tak vedro typu Hajdúböszörmény, ako aj cedidlo s kužeľovitým telom sú vedúce a charakteristické typy mladšieho stupňa kultúr popolnicových polí (HB1). Na významnejšiu disproporcii v chronologickom zaradení nenarážame ani pri hypotetickom zoskupení bronzových nádob do jedného pôvodného celku. Pre uvedený časový horizont patria k vedúcim tvarom tak šálky typu Jenišovice, ako aj kotlíky s krížo-

Obr. 4. Neznáma lokalita (Obišovce ?, okr. Košice – okolie). Bronzové cedidlo.
 Abb. 4. Unbekannte Fundstelle (Obišovce?, Bez. Košice okolie). Bronzenes Sieb

1a

1b

1c

Obr. 5. Neznáma lokalita (Obišovce ?, okr. Košice – okolie). Bronzové cedidlo.
Abb. 5. Unbekannte Fundstelle (Obišovce?, Bez. Košice okolie). Bronzenes Sieb.

vými atášami typu B1, navyše nijak prekvapujúci nie je ani, už od predchádzajúceho stupňa pretrvávajúci výskyt šálok typu Spišská Belá i vedier typu Hosszúpályi. Len pri najstaršom type vedier, type Kurd, poslúži ako vysvetlenie bežne zaznamenaný fakt prežívania už od stupňa HA1 zvlášť honosnej, či z iných dôvodov veľkej obľube sa tešiacej zložky bronzovej industrie.

Aj tento nález podporuje poznatok, že zaznamenané rozdiely v tvare či výzdobe nádob umožňovala určitá voľnosť vo výbere dostupných typologických či ornamentálnych prvkov a záležalo od výrobcu, alebo odberateľa akú ich kombináciu preferoval. Prirodzene že pri týchto zmenách spolupôsobil aj časový, technologický i geografický faktor. Nejasné a nedostatočne známe okolnosti nálezu zatiaľ nedovoľujú jednoznačnejší záver najmä k ich funkcii. Možno len predpokladať, že tvorili súčasť výnimočnej garnitúry používanej pri kultových obradoch a praktikách zasvätených slnečnému božstvu, alebo patrili k mimoriadne vzácnej, honosnej a bohatej kolekcií predmetov votívneho charakteru. V oboch prípadoch bol areál hradiská Stráže v Obišovciach k tomuto účelu viac ako vhodným objektom.

LITERATÚRA

- BARTÍK 2007 – J. Bartík: Predmety z doby bronzovej zo súkromnej zbierky. Zbor. SNM. CI, Arch. 17, 15-34.
- DOROTHEUM KATALOG 2001 – Katalog zum Auktion 14.11. 2001, Dorotheum Wien, 54-55.
- GEDL 2001 – M. Gedl: Die Bronzegefäße in Polen. PBF II/15, Stuttgart.
- HÄNSEL 2012 – B. Hänsel: Zum Aufkommen des Vogel-sonnenbarken-Symbols vor der Urnenfelderzeit. In: Kujovský, R.- Mitaš V. (Edit. : Václav Furmánek a doba bronzová. ASM Communicationes 12, Nitra, 109-117.
- JANKOVITS 1999 – K. Jankovits: Ergebnisse über die Entwicklung und die Beziehungen der norditalienischen und ungarischen Situlen (Kurd, Hosszúpályi und Hajdúböszörmény). In: E. Jerem – I. Poroszlai (Edit.): Archaeology of the Bronze and Iron Age. Budapest, 101-116.
- JOCKENHÖVEL 1974 – A. Jockenhövel: Eine Bronzeamphore des 8. Jahrhunderts v. Chr. von Gevelinghausen, Kr. Meschede (Sauerland). Germania 52, 16-54.
- KYTILICOVÁ 1991 – O. Kytlicová: Die Bronzegefäße in Böhmen. PBF II/12, 1991.
- v. MERHART 1952 – G. v. Merhart: Studien über einige Gattungen von Bronzegefäßen. In: Festschrift des RGZM in Mainz II, 1-71.
- MOZSOLICS 2000 – A. Mozsolics: Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte Hajdúböszörmény, Románd und Bükkszentlászló. Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Bd. 17, Kiel.
- MÜLLER-KARPE 1959 – H. Müller-Karpe: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen. Römisch-germanische Forschungen; Band 22, Berlin.
- NOVOTNÁ 1991 – M. Novotná: Die Bronzegefäße in der Slowakei. PBF II/11, Stuttgart.
- NOVOTNÁ 2012 – M. Novotná: K počiatkom symbolu slnečnej vtáčej bárky. Pravěk NŘ 20, Brno, 113-125.
- PATAY 1981 – P. Patay: Die Eimer des Typus Kurd. In: Studien zur Bronzezeit. Festschrift f. W. A. von Brunn. Mainz, 317-326.
- PATAY 1990 – P. Patay: Die Bronzegefäße in Ungarn. PBF II/10, München.
- PAULÍK 1993 – J. Paulík: Bronzom kované dejiny. Bratislava.
- PETRIKOVICH 1910 – J. Petrikovich: Bronzový nález v Liptove. In: Sbor. Muz. Slov. Spoločn. 15, Turčiansky Sv. Martin, 29-34.
- PODBORSKÝ 2012a - V. Podborský: Nová varianta plechových koflíků typu Jenišovice-Kirkendrup z horního Potíší. In: Kujovský, R.- Mitaš V. (Edit.): Václav Furmánek a doba bronzová. ASM Communicationes 12, Nitra. 325-336.
- PODBORSKÝ 2012b – V. Podborský: Der neue Fund eines Deichselwagens aus der Ostslowakei. In: Blajer V. (Edit): Peregrinationes Archaeologicae in Asia et Europa. Johanni Chochorowski Dedicatae. Krakow, 205-213.
- PRÜSSING 1991 – G. Prüssing: Die Bronzegefäße in Österreich. PBF II/5, Stuttgart.
- SOROCEANU 2008 – T. Soroceanu: Die vorskythenzeitlichen Metallgefäße im Gebiet des heutigen Rumänien. Bistrița-Cluj-Napoca.
- SPROCKHOFF 1930 – E. Sprockhoff: Zur Handelsgeschichte der germanischen Bronzezeit. Berlin.
- STUDENÍKOVÁ 1999 – E. Studeníková: Ein Bronze-eimer vom Typ Kurd aus der Ostslowakei. In: E. Jerem and I. Poroszlai, Archaeology of the Bronze and Iron Age. Budapest, 177-185.
- STUDENÍKOVÁ 2007 – E. Studeníková: Bemerkungen zur Fundzusammensetzung des Hortes aus Obišovce. Zbor. SNM. CI, Arch. 17, 35-46.
- SZABÓ 2009 – G. Szabó: Egy hiányzó láncszem ... Adatok egy új késő bronzkori szitulatípus kapcsolatrendszeréhez. In: TISICUM a Jász-Nagykún-Szolnok Megyei Múzei. Évk. XIX. Szolnok, 281-293.
- THRANE 1965 – H. Thrane: Dänische Funde fremder Bronzegefäße der jüngeren Bronzezeit (Periode IV). Acta Arch. (København) 36, 155-207.
- VINSKI-GASPARINI 1973 – K. Vinski-Gasparini: Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj. Zadar.

Ladislav Veliačik
Archeologický ústav SAV
Akademická 2, 94921 Nitra, Slovenská republika
nraueli@savba.sk

ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGEFÄSSE

LADISLAV VELIAČIK

Die Studie widmet sich der typologisch-chronologischen Analyse und Auswertung von zwei getriebenen Bronzegefäßen, die durch Schatzsucher angeblich auf dem bekannten Burgwall Stráža in Obišovce, Bez. Košice-vidiek, gefunden wurden. Zu den beachtlichen Gegenständen fehlen Informationen über Fundumstände sowie über mögliches Begleitinventar. Unklar ist auch ihre gegenseitige Beziehung und auch ihr Ursprung aus dem Areal der bedeutenden slowakischen archäologischen Fundstelle und die Zugehörigkeit zum dortigen großen Depot von getriebenen Gefäßen ist nicht zuverlässig bestätigt (Studeníková 2007, 35 ff.). Das größere Gefäß bildet ein Bronzeemmer vom Typ Hajdúböszörmény, entstanden durch Vernieten von drei Stücken Blech und zwei waagerechten und nach oben geknickten Stabhenkeln. Das obere Drittel des Körpers ist mit für diesen Typ charakteristischem Punkt-Buckel-Ornament mit einem dominanten Motiv einer Vogelbarke und einer Sonnenscheibe (Abb.1, Abb. 2) verziert. Dieser Typ des Eimers war aus der Slowakei bisher nur vom Depot aus Lúčky (Novotná 1991, 47, Taf. 11:54) bekannt, ein weiteres Exemplar soll Bestandteil des angekündigten Depots aus der „östlichen Slowakei“ sein (Podborský 2012b, 206). Das letzte Exemplar, bekannt nur aus einem Auktionskatalog (Abb. 3: 3-5; Dorotheum Katalog 2001, Nr. 153), ist ein Vorzeichen einer neuen Variante, die die typologischen Merkmale der Variante Hosszúpályi mit der Reliefverzierung des Typs Hajdúböszörmény kombiniert. Dieses neue Motiv mit dem vorausgesetzten Ursprung im Karpatenbecken ist eine typische künstlerische Äußerung der veränderten Symbolik der bedeutendsten Sonnengottheit während der ganzen Dauer der Urnenfelderkulturen auf breitem europäischen Gebiet und erreicht die größte Blütezeit in der älteren Stufe der späten Bronzezeit (HB1) gerade auf den Eimern des bewerteten Typs. Mit einer Konzentration in Nordostungarn sind ungefähr dreißig Exemplare ab der Westukraine bis Ostfrankreich und ab Norddänemark bis Norditalien und Kroatien zerstreut.

Das zweite Gefäß stellt ein bronzenes Sieb mit kegelförmigem Körper, das einen Unikatfund in dem bisherigen Inventar der bronzenen Industrie in der Slowakei präsentiert, dar. Die Außergewöhnlichkeit bestätigt auch die Tatsache, dass aus dem restlichen europäischen Gebiet bisher nur zwei vergleichbare Funde bekannt sind. Einer stammt aus der unweit liegenden Fundstelle Tiszavasvári im nordöstlichen Ungarn (Patay 1990, 71, Taf. 46:120), der zweite aus dem entfernten Dänemark, aus dem Fundort Kostræde (Thrane 1965, 198-200, Abb. 23). Während das dänische Exemplar unverziert blieb, trägt das ungarische Sieb die klassische Verzierung mit Vogelprotomen. Auf dem Exemplar aus der Slowakei ist das typische Motiv der Vogelbarke durch gebrochene Punktklinien, auf vier Stellen durch mittelgroße Buckel unterbrochen, ersetzt. Es unterscheidet sich auch durch Bandhenkel, im Unterschied zu horizontalen geknickten Stabhenkeln auf beiden ausländischen Sieben. Eine ähnliche Verzierung finden wir auf dem weiteren Eimer vom Typ Hajdúböszörmény aus dem ungarischen Depot von Tiszanagyfalu (Patay 1990, Taf. 34:64). Trotz unterschiedlicher Verzierung und kleinen Formabweichungen ergab sich auch für das Sieb aus der Slowakei eine übereinstimmende Zeitstellung in der jungen Stufe der Urnenfelderkulturen, auch wenn vor allem das anwachsende Vorkommen der einfachen geometrischen Punktmuster (geknickte Linien, Dreiecke, später Mäander) im Abschluss der Bronzezeit und in der Hallstattzeit nicht unbemerkt geblieben sind.

Von der typologisch-chronologischen Analyse gingen Schlussfolgerungen hervor, dass die beiden Gefäße zusammen in einem Depot gefunden werden konnten, hergestellt wenn nicht in einem identischen, dann sicherlich in einem vergleichbaren Zeitabschnitt auf dem Gebiet der Gáva-Kultur, zu der auch ein wesentlicher Teil der Ostslowakei gehörte. Unklare und ungenügend bekannte Umstände des Fundes ermöglichen bisher keinen mehr eindeutigen Abschluss, vor allem zu ihrer Funktion. Es kann nur vorausgesetzt werden, dass sie einen Bestandteil einer außergewöhnlichen Garnitur gebildet haben, die bei der Sonnengottheit geweihten Kultriten und Praktiken verwendet wurde, oder sie gehörten zu einer besonders wertvollen, prunkvollen und reichen Kollektion von Gegenständen mit Votivcharakter.

In beiden Fällen war das Areal des Burgwalls Stráža in Obišovce zu diesem Zweck mehr als ein geeignetes Objekt gewesen.

Übersetzt von Ľuboš Novotný

Slovenské národné múzeum
Archeologické múzeum

Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

